

Fra Sønderborg slot til skyttegravene.

Endnu lever der mennesker her i vor hjemstavn der husker med hvilken energi og smålighed de tyske myndigheder lagde os hindringer i vejen for alt nationalt arbejde i vort grænseland, herunder ikke mindst de unges gymnastik og idræt. Et par år før krigsudbruddet stod man på sydals og manglede en til at lede gymnastikken i Tandslet forsamlingshus, og på grund af mine højskoleophold og et kortere lederkursus på Hadsten højskole følt valget på mig. Uheldigvis var sydals underlagt amtsforstander Kjer's herredømme i Sønderborg, og han voldte os alle de bryderier han var istand til. På et tidspunkt måtte vi endog henlægge øvelserne til en lade i umiddelbar nærhed af forsamlingshuset da hr. amtsforstanderen fortolkede øvelserne som en form for undervisning, og at undervisning af de unge henhørte under de tyske myndigheders kontrol. De afsluttende opvisninger kunne så henlægges til forsamlingshuset ved at anmelde dem som offentlige møder med deraf følgende tysk politiopsyn.

Mit navn var under alle disse besværligheder bleven kendt af amtsforstanderen, og det var nok grunden til min arrestation straks ved krigsudbruddet. Sammen med alle de andre civilfanger, som dog alle var betydelig ældre en jeg, blev vi til at begynde med indespærret på Sønderborghus, vor egen borg som det så hånligt hed, og som kun lige var færdigbygget. Da garnisonen var rykket i felten blev vi under stærk bevogtning, og under hjemmetyskernes hånlige tilråb, ført til Sønderborg slot, hvor vi var helt afsondret fra vor familie. Allehånde rygter satte man til skræk og advarsel for os i omløb, man veg endog ikke tilbage for en dag at beordre os alle til alters og hensigten hermed var nok hverken at berede os en glæde eller til afveksling for os i vor triste tilværelse. Foruden uvisheden om vor skæbne blev hver eneste mand savnet hjemme i den travle høsttid, men så ægen omtanke kunne man vel ikke forvente der kunne opstå i en høvngerrig amtsforstanders hjerne. Det lykkedes dog efter 6 - 7 ugers forløb ved energisk indskriden fra H. P. Hansens side i Berlin at udvirke vor frigivelse, men det var en bitter pille at sluge at frigivelsen kun kunne ske ved at underskrive et dokument om ikke at deltage i handlinger der kunne skade det tyske rige eller dets krigshandlinger.

Jeg var på sidste hold der forlod slottet, men min frigivelse blev problematisk. Jeg er født i 1892 og var ved mønstringen i 1913 overført til ersatsreserven, og kun få dage efter min frigivelse modtog jeg indkaldelsesordren, og her havde de jo fat i den rigtige ende. Min omskoling foregik dels i Flensborg og dels i Lyksborg. Jeg fik et par dages orlov i julen, men inden nytår var jeg på vej med en transport til vestfronten. Lige fra min indkaldelse til krigsslutningen har anmærkningen om min farlighed for det tyske rige fulgt mig og voldt mig mange ubehageligheder, en lokalkendt hjemmetysker, der var gefrejter og uddannede rekrutter i Flensborg, har endog under min uddannelse søgt at aftvinge mig en erklæring om, at jeg gerne gik med i kampen for det tyske rige. Det lykkedes ham nu ikke.

Vor transport gik til udfyldning af en hastig opstillet formation som man kaldte "Gemischte Ersatz Brigade 34", den bestod af 4 batt., jeg blev tildelt brigade 34, 4. komp.. Brigaden var indsat ved Yserkanalen, mit batt. ved Dixmuiden. Den tyske fremgang var standset her da vi kom, så vi har ikke været med i større krigshandlinger her, dillemmaet her var kampen mod vandet både i form af regn og oversvømmelser. Så at sige dag og nat var vi beskæftiget med at udbygge stillingen og skaffe os det nødvendige tag over hovedet. Grave os ned i jorden kunne vi ikke for grundvandet, så alt måtte bygges ovenpå jorden, og den uophørlige regn kunne omtrent nå at jævne alt med jorden i samme tempo som vi byggede op. Vanskelighederne med at få lidt lys for regn og kulde var så store, at man end ikke veg tilbage for, at fjerne ligene fra de støbte gravkamre på Dixmuidens kirkegård, og indbygge dem med sandsække, brædder fra ligkisterne og hvad man ellers kunne få fat på, for at gøre dem beboelige for sig selv. Det makabre i denne fremgangsmåde er først senere gået op for os efterhånden som man har fået begivenhederne mere på afstand.

Det var en drøj vinter at komme igennem, hvad enten vi lå forude, i reserve eller i en skalle der skænses eller slæbes materiale frem til dem der arbejdede forude, og i alle stillinger var vi udsat for de evindelige alarmeringer. Englenderne ville den første vinter ikke opgive håbet om at tvinge tyskerne tilbage fra kanalen og om muligt erobre Antwerpen tilbage igen.

det lykkedes ikke. Tabene var store på begge sider, og den hurtig sammensatte formation som jeg tilhørte blev flere gange omgrupperet, en tid lang tilhørte jeg regm. 362 senere blev det til nr 273, dog tilhørte jeg altid samme batt. Jeg var ikke sammen med ret mange sønderjyder, man havde dog flere bekendte ved naboforformationen, som jeg kom sammen med bag fronten så tidt lej-ligheden bød sig, bl.a. er jeg flere gange truffet sammen med min fætter Jens Jørgensen fra Tandsgård.

I slutningen af 1915 traf jeg sammen med lærer Carl Mathiesen, det blev et bekendtskab for livet. Hans levnedsløb formete sig så ejendommeligt, at jeg synes det fortjener en nærmere omtale. Han er født i Holsten men blev i 1911 forflyttet til Blans skole for at hjælpe til at undervise børnene her i grænselandet i den prøjsiske ånd. Men her forregnede tyskerne sig. Der gik ikke lang tid før han blev klar over befolkningens sindelag, og hans sympati skiftede snart over på den stedlige befolknings side. Han lærte sig dansk af børnene, og snart mærkede tyskerne at det var en fejlberregning fra deres side. Man flyttede ham til Avnbøl og Bov, men det hjalp ikke, han knyttede sig endnu sterkere til befolkningen ved at gifte sig med en pige fra Avnbøl. Krigen kom og han blev indkaldt. Som enårig avancerede han snart til underofficer, og på et senere tidspunkt fik han besked på at melde sig om til officeruddannelsen. Det nægtede han med en utvedtydig erklæring om, at han, "verzichtede darauf deutscher officier zu werden". Det blev nok ikke vel modtaget på de kompetente steder, men hans beslutning stod ved magt. Han blev såret i foden, fik først foden amputeret og et par gange senere et stykke mere af benet. I 1920 hjalp han os at stemme os hjem til Danmark, gik over i dansk tjeneste, blev ansat i Fynshav hvor han også underviste på Danebod højskole, men blev senere flyttet til Rødekro hvor han endte sin lærergerning som skoleinspektør. Overalt blev han vel-lidt, befolkningen søgte råd og dåd hos ham og børnene var glade for ham som lærer og vejleder. Det var naturligt at han tilsluttede sig D.S.K., han døde i 1965, hans familie havde afbrudt al forbindelse med ham.

I foråret 1916 blev vi flyttet længere sydpå og besatte nu en stilling direkte ud for Ypern, og det var et mere uroligt afsnit. Her var ingen kanal imellem linierne og der blev drovet sapper

frem så vi flere steder ikke lå i større afstand fra hinanden end et håndgranatkast. Sappehovederne var kun besat om natten, og det kunne ske, at et sådan hoved var besat af fjenden før vi kom derud, og det medførte ubehagelige nærkampe og forløb sjældent uden tab. Det var også et afsnit hvor stillingerne fra begge sider blev underminerede af fuld kraft, så det gjaldt om at komme først med at sprænge modparten i luften. Efter en sådan sprængning skulle der stormes for at besætte krateret, for at beholde dem gik man straks igang med at befæste det, optage forbindelse bagud og til siderne, for det var lige så sikkert som amen i kirken, at krateret blev udsat for al den beskydning man rådede over for at gøre det modent til modangreb for at komme i besiddelse af det tabte tærren igen. Gik det engang vundne tabt igen måtte det, uanset hvad tab det medførte, stormes igen, og på den måde satte man hundreder af menneskeliv på spil i en meningsløs kamp, om nogle få hundrede kvadratmeter tærren. Her oplevede jeg et trik fra tyskernes side som, hvor alvorlige følger det end kunne medføre, næsten grænser til det barnagtige. Man udstoppede en mængde dukker i legemsstørrelse, iklædte dem som soldater som blev fordelt på et frontafsnit både i forreste grav og i sappehovederne. Vi stod så nede i graven og lod disse dukker stikke halvvejs op af graven snart her snart et andet sted for at sætte fjenden i allarmberedskab og henlede al spærreild på dette afsnit. Pludseligt stormede man så over og overrumplede dem enten til højre eller venstre for afsnittet, oprulle deres grav og tage nogle fanger med, der så blev pumpet for oplysninger som man mente at have brug for. At sådanne bataljer kostede menneskeliv kunne jo ikke undgås, men det ofrede man gerne for at få fat i et par sølle fanger, og det var ingenlunde behageligt at stå og lege med dukker for at henlede ilden på sig, og komedien skulle jo holdes gående indtil fangerne var bragt i hus. Men krigsberetningerne efter sådanne hundekunster var jo lyserøde, men læstes med blandede følelser af os derude i skyttegraven.

Men den 31. Juli 1916 skete der noget uforudset for vort vedkommende, vi havde hele tiden tilhørt en lidt mærkelig formation i form af et regiment med fire batt. Vort batt. lå den 31. i ro, og pludseligt fik vi ordre til at gøre os rejseklar, vi blev stuvet i toget og da ruten blev lagt ned gennem sydtyskland, vidste vi hvor det gik hen. Vi landede nede i Galicien hvor strikterne blev hårdt trængt af de fremstormende Russere. Og der blev

god brug for os, uden hensyn til tab af menneskeliv blev alle reserver kastet ind imod de fremstormende masser, der blev ved at sende den ene bølge af både infanteri og kosakker med drogne sabler imod os og tabene var store på begge sider. Det er den uhyggeligste slagmark jeg har oplevet under hele krigen, og grufulde syn mødte os da vi omside fik den standset og rykkede frem for at indtage nye stillinger, døde og sårede dyr og mennesker lå imellem hinanden, nogle havde stukket deres gevær i jorden med det opplantede sidegevær som tegn på at de endnu var i live og trængte til hjælp, men under de forhåndenværende forhold var ingen hjælp mulig, utallige mennesker har her lidt en smertefuld død. Omsider fik vi så ordre til at grave os ned for at befæste vore stillinger, det forgik under en rasende kugleregn, og i en sådan situation kan man godt blive gode venner med sin lille spade. Vi havde fået en ganske ung og uerfaren løjtnant til kompagnifører, og ildefaren som han var uden spade søgte han læ midt i mit hul, det kunne jeg selvfølgelig ikke godt nægte ham, manden var meget taknemmelig herfor, og jeg hastede også senere fordel heraf i dobbelt forstand, for da vi senere fik vor stilling bedre udbygget og han fik indlagt telefon, blev jeg og en mere udtaget til at passe denne telefon. Vi kunne derfor kampere under bedre forhold end de andre og var da også fritaget for den evindelige vagttjeneste. Han var desuden meget lidt interesseret i kompagniets førelse, så han lod os ganske roligt ordne mange ting som han mente vi ligeså godt kunne ordne uden hans indblanding. Her lurde jeg mig en skønne dag til, at regimentet flere gange forgæves havde søgt en klarinetblæser, og da jeg fra civil havde nogen rutine i at blæse dette instrument, meldte jeg mig direkte til regimentet, uden at advise vor skrivestue herom. Dette blev vor etatsmæssige feldvebel fortættet over, han havde iforvejen et horn i siden på mig på grund af mine anmærkninger hjemmefra om min politiske "unzuverlässigkeit". Men der var ikke noget at gøre, jeg blev anfordret af regimentet og jeg fik sendt min klarinet hjemmefra. Stillingen som musikker holdt jeg et helt år, men jobbet fritog os nu ikke for at blive indkommanderet til skansearbejde, sneskovling og sanitetstjeneste. Men min gode ven på skrivestuen havde mig stadig i erindring. Kompagnierne skulle en gang stille et par mand hver til en markokollonne, og naturligvis blev jeg den ene af de udvalgte. Vi

blev sendt til Braunschweig til uddannelse, og her havnede vi i en kollonne af mere eller mindre straffede personer og de værste børste man mente på den måde at kunne skaffe sig af med. Af ukendte grunde blev denne uddannelse aldrig til noget, vi gjorde nogen vagttjeneste her og efter en 3 ugers forløb blev vi, på grund af store tab ved fronten, tilbagesendt hvor vi var kommet fra, heldigvis kom jeg til musikken igen.

I efteråret 1917 ebbede krigen så ud på østfronten, og man begyndte så småt at flytte tropper vestpå. Det blev også vor tur ongang, men det blev for vort vedkommende en lidt langsom affære. I ugevis marcherede vi tilbage langt ind i Polen, dog kun i forholdsvis korte marchture og med flere ophold på vejene, men vi måtte ofte stille til koncert eller præstere marchmusik foran trætte kompagnier på march. Omkring 1. Febr. 1918 forlod vi så østen pr. tog og vi snejlede os gennem Tyskland og ind i Frankrig. Vi blev dog ikke indsat straks i de store forårsoffensiver i Nordfrankrig, men tog ophold i omegnen syd for Laon. Vi gennemgik her et signalkursus, hvor vi lærte morsetegnede, så vi ved at lægge hvide lagener uddannet i morsetegn kunne signalisere til vore flyvere om vore stillinger og afgive andre meldinger til dem deroppe i luften. Tegnene skulle læres udenad, intet skriftlig i den henseende måtte forefindes på os ved en eventuel tilfængetagelse. Det hindrede mig dog ikke i at notere tegnene i min dagbog, som opbevares i min skrivebordsskuffe endnu. Vi måtte også tage undervisning i sanitetstjeneste, og al undervisning foregik ved siden af vor daglige tjeneste. Den 30. April kunne Spiessen ikke hindre mig i at få tildelt en fjortendages orlov, og den nød jeg i fulde drag indtil jeg den første pinsedag nødtvunget måtte afsted igen. Jeg fandt mit kompagni lige udenfor Laon, men få dage efter åbnede tyskerne en ny offensiv over Chimin De Damin ned mod Chathau Therry hvor vi blev indsat og tabte mange mennesker inden man måtte afgive af videre initiativ til modstanderen, der nu høstede fordel af amerikans næsten udtømmelige reserver.

Fra nu af begyndte fronten at vakle overalt fra den engelske kanal ned til den svejtsiske grænse, og da vort regiment var skrumpet ind til omkring 50 mand blev regimentet opløst, vore instrumenter måtte afgives i bagagen, og de sørgelige rester blev sendt ned til et rekruttendepot i Elsass Lothringen

hvor vi sammen med helt unge rekrutter af årgang 1900 skulle øve nye formationer op, og som hurtigt blev udråbt som Tysklands sidste håb. Men uddannelsespersonalet nød tilværelsen, efter fire års krigsdeltagelse sank vi ned på en førstedagsrekrutsniveau, og vel nok til stor fortrydelse for de værste plageånder blev der pludseligt blæst "Das ganze halt" ude ved fronten, vi var nået den 11. Nov. Og så fik piben en anden lyd, nu måtte man af med alle distriktioner og tiltale menigmand som en ligestillet, og det var ikke lige let for alle, og mange foretrak at forsvinde i al stilhed. Blandt våbenstilstandsbetingelserne var bl.a. en hvorefter alt krigsmateriel skulle skaffes over på højere Rhinbred inden tre dage, og jeg kom i en kollonne der havde til opgave at skaffe så meget tilbage som muligt. Vi gjorde hvad vi kunne, det vil sige, det var langt fra at alt landede på den rette side af floden, hvad der kunne gøres i penge undervejs blandt civilbefolkningen blev afhændet på den måde, og de var ikke længe om at opdage, at hvis de stillede sig tilstrækkeligt vrangvillige som købere kunne de trykke priserne usandsynligt langt ned. Vi var tilfredse med lidt når vi ikke kunne få meget ud fra den forudsætning, at nu var vi bleven udnyttet længe nok, nu kunne der ikke være noget forkert i at handle til egen fordel. Hvad vi reddede over Rhinen blev afleveret i Offenbach, og vi tog kursen hjemefter. Under et ophold i Hannover henvendte jeg mig på banegården for at undersøge muligheden for at få mit klarinet med hjem. Der var godt nok instrumenter fra et regimentskapelle på banegården, og jeg gjorde mit krav gjældende. En embedsmand tilbød mig alle kapellets instrumenter hvis jeg så ville gå rundt i byen og se at få dem solgt og dele kagen med ham, for, som han sagde, "tusind Mark er bedte end ingenting". Jeg betakkede mig, men sikrede mig to istedetfor et klarinet, nogle noder, nodepult og lidt andre småting, og tog med næste forbindelse til Braunschweig hvor mit ersatzbatt. havde sit hjemsted. Jeg stillede på batt.-kontoret og bad om at få mine hjemsendelsespapirer bragt i orden. Det hele gik ret smertefrit for sig, papirer har jeg aldrig set noget til, jeg kunne bare tage afsted og uden billet af nogen art tog jeg sammen med mange andre toget til Hamborg. Her skiltes vi for alle vinde, jeg tog over Flensborg-Sønderborg hjem til Skovby hvor mine forældre den 23. Nov. tog imod mig i et dannebrog og smykket hjem.